

Lakivaliokunnan mietintö n:o 9 hallituksen esityksestä käräjäoikeuslaiksi

Eduskunta on 29 päivänä lokakuuta 1992 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 252/1992 vp.

Perustuslakivaliokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti antanut lakivaliokunnalle asiasta lausunnon (PeVL 4/1993 vp).

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina osastopäällikkö, hallitusneuvos Tuomo Rapola ja lainsäädäntöneuvos Juhani Hirvonen oikeusministeriöstä, oikeusneuvos Gustaf Möller korkeimmasta oikeudesta, hovioikeudenneuvos Matti Kuusimäki Vaasan hovioikeudesta, kihlakunnantuomari Nils af Björksten Raaseporin tuomiokunnasta, kihlakunnantuomari Reijo Heinonen Ilmajoen tuomiokunnasta, vs. pormestari Liisa Lehtiö, hallintopäällikkö Antti Vuorenrinne ja projektinvetäjä, oikeusneuvosmies Heikki Nousiainen Helsingin raastuvanoikeudesta, varatuomari Pasi Pönkä Suomen Kaupunkiliitosta edustaen myös Suomen Kunnallisliliittoa, apulaisjohtaja Astrid Thors Finlands svenska kommunförbundista, kihlakunnantuomari Matti Karhunen Käräjäoikeustuomarit ry:stä, puheenjohtaja Pirkko-Liisa Paulio Oikeushallinnon henkilökunta OHK ry:stä, puheenjohtaja Hilka Isoaho Lautamiehet ry:stä, puheenjohtaja, haastemies Rainer Grannas Suomen Haastemiehet ry:stä, oikeusneuvosmies Heikki Nousiainen Suomen Lakimiesliitosta, hovioikeuden auskultantti Pekka Takki Nuoret Lakimiehet ry:stä, puheenjohtaja Eija Taskinen Varanotaariliitosta, puheenjohtaja, kaupunginviskaali Jorma Kalske Suomen Kaupunginviskaalilyhdistyksestä ja varapuheenjohtaja, nimismies Matti Tohkanen Suomen Nimismiesyhdistyksestä sekä apulaisprofessori Matti Pellonpää.

Valiokunta on lisäksi tehnyt tutustumiskäynnit Helsingin, Joensuun ja Kuopion tuleviin käräjäoikeuksiin.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi käräjäoikeuslaki. Esitys muodostaa osan tänä vuonna voimaan tulevasta alioikeusuudistuksesta ja sillä täydennetään alioikeuksien yhtenäistämiseen liittyviä säännöksiä, joita on annettu eduskunnan vuosina 1987 ja 1991 hyväksymillä laeilla.

Alioikeuksien yhtenäistämässä nykyiset kihlakunnanoikeudet ja raastuvanoikeudet muutetaan käräjäoikeuksiksi. Ehdotetussa käräjäoikeuslaissa on yksityiskohtaiset säännökset käräjäoikeuden organisaatiosta ja hallinnosta eli sen toiminnasta virastona.

Käräjäoikeuslakiin ehdotetaan sisällytettäväksi säännökset käräjäoikeuden tuomarinvirkosten kelpoisuusvaatimuksista, yhteistoiminnasta toisen käräjäoikeuden kanssa kolmen tuomarin istuntoja varten, tuomioistuinharjoittelusta, käräjäoikeuden lautamiesten kelpoisuudesta ja heidän valitsemisestaan sekä perussäännökset käräjäoikeuden hallinnosta. Lisäksi ehdotukseen sisältyy notaarien ja toimistohenkilöstön itsenäistä päätösvaltaa koskevat säännökset.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti muun alioikeusuudistussäännösten kanssa 1 päivänä joulukuuta 1993.

Valiokunnan kannanotot

Yleisperustelut

Alioikeusuudistuksen toteuttaminen. Voimassa oleva alioikeusjärjestelmä ja -menettely perustuvat pääasiallisesti vuoden 1734 lain oikeudenkäymiskaareen. Vaikka oikeudenkäymiskaareen on ajan mittaan tehty useita laajahkojakin osa-

uudistuksia, oikeudellinen tilanne ei kuitenkaan ole kaikilta osiltaan tyydyttävä. Erityisesti oikeudenkäynnin hitaus ja tuomioiden perustelujen puutteellisuus on koettu suuriksi epäkohdiksi.

Alioikeusuudistuksella on tarkoitus muuttaa oikeudenkäyntimenettelymme vastaamaan niitä periaatteita, jotka Länsi-Euroopan maissa ovat yleisesti käytössä ja joita Euroopan neuvoston suositus riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn järjestämiseksi edellyttää. Alioikeusuudistusta on valmisteltu useaan eri otteeseen koko tämän vuosisadan ajan. Nyt toteuttamisvaiheeseen edennyt lainsäädäntötyö käynnistyi 1980-luvulla. Uudistus muodostuu useasta eri osatekijästä, joiden toteuttaminen liittyy kiinteästi toisiinsa:

— Alioikeusuudistus alkoi vuonna 1987 annetulla lailla oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta, jolla hyväksyttiin alioikeuksien yhtenäistäminen käräjäoikeuksiksi, sekä lailla hallitusmuodon muuttamisesta ja kahdella muulla lailla, joilla järjestettiin tuomarien nimitysjärjestelmän yhtenäistäminen.

— Seuraavaksi uudistus eteni vuosina 1990 ja 1991, jolloin saatiin aikaan riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyä koskevat uudet prosessilait (12 lakia).

— Nyt on vuorossa uudistuksen käynnistäminen. Syksyllä 1992 annettiin laki alioikeusuudistukseen liittyvien lakien voimaansaattamisesta 1.12.1993 ja hyväksyttiin lautamiesten toimikautta, syyttäjäorganisaattoria asemaa ja maistraatin lakkauttamista koskevat lait. Tänä keväänä on hyväksytty laki käräjäoikeuden tuomareiden nimitysmenettelystä siirryttäessä yhteiseen alioikeuteen.

Käsittävänä oleva käräjäoikeuslakiehdotus on välttämätön osa alioikeusuudistusta. Valiokunta puoltaa sen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Käräjäoikeuslain tavoitteet. Uudella käräjäoikeuslailla on tarkoitus edesauttaa alioikeusuudistukselle kokonaisuutena asetettujen tavoitteiden toteutumista sekä saavuttaa valtion virastojen toiminnalle asetetut taloudellisuuden ja tuoksellisuuden vaatimukset.

Alioikeusuudistuksen keskeisiä tavoitteita on ottaa käyttöön erilaiset ratkaisukokoonpanot siten, että oikeuden kokoonpano määräytyy käsiteltävän asian laadun mukaan. Samalla tuomari vapautetaan useista rutiinitehtävistä, jotta hän voi keskittyä päätehtäviinsä eli riita- ja rikosasioiden ratkaisemiseen.

Tämä johtaa alioikeuksien henkilörakenteen muuttamiseen niin, että tuomareiden määrä vähenee nykyisestä, mutta kansliahenkilökuntaa tarvitaan huomattavasti nykyistä enemmän.

Henkilörakenteen muuttamisesta ja uudistuvasta tulosjohtamiseen ja tulosbudjetointiin perustuvasta hallinnosta seuraa, että käräjäoikeuslailla vahvistetaan käräjäoikeuden itsenäisyyttä ja päällikkötuomarin asemaa. Käräjäoikeus muuttuu päällikkövirastoksi. Lakiehdotus on melko suppea, säännöksiä täydennetään asetuksella ja työjärjestyksellä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että asetuksen säännökset kirjoitetaan riittävän joustaviksi niin, että suurimmissakin käräjäoikeuksissa voidaan riittävän laajasti delegoida työtehtäviä tarkoituksenmukaisella tavalla niin osastoryhmien puheenjohtajille kuin haastemiehillekin.

Käräjäoikeuslain säännökset ja ihmisoikeussopimuksen periaatteet. Eräät valiokunnassa kuullut asiantuntijat ovat katsoleet, että käräjäoikeuslaki ei kaikilta osiltaan vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuvia vaatimuksia. Kun hallituksen esityksen perusteluissa asiaa ei ole lainkaan käsitelty tältä kannalta, valiokunta on hankkinut lisäselvitystä ja esittää seuraavaa:

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 (1) artikla edellyttää, että jokaisella on oikeus ”oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätehtään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteenä”.

Vaatus siitä, että tuomioistuimen tulee olla *laillisesti perustettu* merkitsee ennen muuta tilapäisten tuomioistuinten kieltoa. Tuomioistuimen toimivallan, kokoonpanon ja toiminnan perusteista tulee olla säädetty laissa. Periaatteellista estettä yksityiskohtaisten menettelymuotojen sääntelystä alemmalla tasolla ei ole. — Tämän sopimusmääräyksen katsotaan sisältävän myös vaatimuksen ”*laillisesta tuomarista*” eli sen, että laillisella perustaa koskeva vaatimus koskee myös tuomioistuimen yksittäisiä jäseniä. Tämän mukaan tuomioistuimen yksityiskohtaisen kokoonpanon tulee määräytyä laissa määriteltyjen yleisten kriteereiden nojalla ilman yksittäistapauksissa tapahtuvaa järjestelyä tai ohjailua. Näin ollen vaihtuvien maallikkojäsenten kohdalla on turvattava kokoonpanon sattumanvaraisuus.

Tuomioistuimen *riippumattomuus* 6 (1) artiklan tarkoittamassa mielessä merkitsee ennen

muuta riippumattomuutta lainsäätäjistä, toimeenpanovallasta ja jutun osapuolista. Myös tuomareiden erottamattomuussuoja on olennainen osa riippumattomuutta. Nimityksen määräaikaisuus ei riitä horjuttamaan riippumattomuusvaatimusta, kunhan tuomari toimikautensa aikana nauttii riittävää suojaa erottamista vastaan eikä ole minkään ulkopuolisen tahon ohjauksella alainen.

Vaatimus tuomioistuimen *puolueettomuudesta*, mitä yksittäistapauksessa ei aina voi erottaa riippumattomuuskysymyksestä, sisältää ”subjektiivisen” ja ”objektiivisen” elementin. Subjektiiivisella riippumattomuudella tarkoitetaan tuomioistuimen tai sen yksittäisen jäsenen henkilökohtaista asennetta juttuun ja sen osapuoliin. Lähtökohtana on, että tuomarin oletetaan olevan subjektiivisesti puolueeton, ellei toisin näytetä. Objektiivisessä riippumattomuudessa on kysymys siitä, miltä asia näyttää ulospäin: Onko osapuolilla ollut ulkonaisten seikkojen — esim. jonkun maallikkotuomarin organisatorinen riippuvuus (päätyössään) jutun osapuolesta — johdosta perusteltua aihetta epäillä tuomarin tai tuomioistuimen puolueellisuutta?

Näiden yleisten näkökohtien valossa valio-kunnassa on erikseen tarkasteltu käräjäoikeuslain 5 §:n lainatuomarijärjestelmää, 6 §:ään sisältyvää mahdollisuutta erottaa lautamies kesken toimikauden, auskultointijärjestelmää ja 19 §:ään sisältyviä lainkäytön delegointisäännöksiä.

Saamansa selvityksen yhteenvetona valiokunta toteaa, että käräjäoikeuslakiin ei sisälly ihmisoikeussopimuksen kanssa yksiselitteisesti ristiriidassa olevia säännöksiä.

Alioikeusuudistuksen vaatimat voimavarat. Alioikeusuudistuksen toimeenpano sattuu hankalaan vaiheeseen: Taloudellinen lama on lisännyt alioikeuksien työmäärää ennen näkemättömällä tavalla, kun riita-asioiden, maksamismääräysasioiden ja konkurssien määrät ovat lyhyessä ajassa kaksinkertaistuneet. Alioikeudet ovat ruuhkautuneet, mikä on johtanut kohtuuttoman pitkiin käsittelyaikoihin, joista muun muassa eduskunnan oikeusasiamies on huomauttanut tuomareita. Tuomioistuimia rasittavat rikoslain uudistaminen, kiinteistörekisterijärjestelmän uudistaminen, ETA-lainsäädäntö ja kokonaan uudet velkasaneerausasiat, joita koskevat lait oli yksityisten ja yritysten voimakkaan velkaantumiskehityksen ja -kierteen takia lyhyessä ajassa valmisteltava, säädettävä ja pantava voimaan.

Samaan aikaan yritetään kaikin keinoin sääs-

tää karsimalla julkisen sektorin kuluja, vähentämällä henkilöstöä ja välttämällä uusia menoja.

Lakivaliokunta korostaa, että oikeuden ja järjestyksen ylläpitäminen kuuluu valtion niihin perustehtäviin, joista ei voi luopua ja joita ei voi siirtää yksityisille. Oikeusjärjestyksen ylläpito on välttämätöntä kansalaisten turvallisuuden ja oikeussuojan kannalta. Huonoina aikoina oikeusjärjestyksen merkitys korostuu ja sen ylläpitämiseen tarvittavien toimien määrä pyrkii kasvamaan.

Nämä tehtävät on hoidettava lamasta huolimatta. Valiokunta pitää edelleenkin alioikeusuudistuksen välttämättömänä edellytyksenä riittäviä henkilö-, tila- ja laiteresursseja. Alioikeusuudistusta ei saa vaarantaa riittämättömien resurssien takia. Jos uudistusta ei toteutettaisi, tuomioistuinten yhä lisääntyvästä työmäärästä selviäminen edellyttäisi huomattavaa ja paljon kallimpaa tuomarityövoiman lisäystä.

Seuranta. Alioikeusuudistuksen tavoite, suullinen, keskitetty ja välitön oikeudenkäynti on pyritty toteuttamaan melko tiukoin säännöksiin, jotta menettelyssä todella tapahtuisi tavoiteltu muutos parempaan suuntaan.

Näin suurta uudistusta kuin alioikeusuudistus toimeen pantaessa saattaa kuitenkin melko pian ilmetä, että kaikkia yksityiskohtia ei ole osattu ennakoita oikein. Sen vuoksi on tarpeen tarkkaan seurata alioikeusuudistuksen käynnistymistä ja toteutumista ja, mikäli aihetta ilmenee, välittömästi ryhtyä toimenpiteisiin säännösten korjaamiseksi.

Yksityiskohtaiset perustelut

Käräjäoikeuden lainoppineet jäsenet (1—5 §)

5 §. Pykälän 1 momentin mukaan käräjäoikeuden sellaisessa kokoonpanossa, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä, on puheenjohtajan sekä toisen jäsenen oltava käräjäoikeuden laamanni tai käräjätuomari. Tämä perussäännös turvaa sen, että käräjäoikeuden kokoonpano ei anna aihetta epäilyksiin ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kannalta.

Pykälän 2 momentti sisältää säännökset siitä, että kolmen tuomarin kokoonpanoa varten hovioikeus voi tarvittaessa määrätä puheenjohtajaksi tai jäseneksi käräjäoikeuden esityksestä saman hovioikeuspiirin toisen käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen tai hovioikeuden viskaalin,

joka on kelpoinen apujäseneksi. Järjestelmästä on ryhdytty käyttämään nimikettä ”lainatuomarijärjestelmä” ja tuomareita kutsumaan vastavasti ”lainatuomareiksi”.

Lainatuomarijärjestelmä on välttämätön sen vuoksi, että niihinkin käräjäoikeuksiin, joissa on vain kaksi vakinaista tuomaria, voidaan lailla turvata kolmen vakinaisen tuomarin kokoonpano. Järjestelmä on ymmärrettävä niin, että lainatuomarina toimiminen kuuluu lainatuomariksi määrätyn virkavelvollisuuksiin, hänelle on asetettu velvollisuus toimia tuomarina myös toisessa tuomioistuimessa sen käsitellessä riita-asioita. Lain 5 §:ssä ehdotettu lainatuomarijärjestelmä on tarkoitettu ainoastaan sitä tilannetta varten, jolloin kolmen tuomarin kokoonpanossa istuttava juttu on sellainen, että käräjäoikeuden omaa notaaria ei ole perusteltua ottaa mukaan kokoonpanoon. Pienessä käräjäoikeudessa tällainen tilanne tulee eteen vain muutaman kerran vuodessa. — Sairaus- ja vastaavia pitempiaikaisia tilanteita varten on tarkoitettu 3 §:n 1 momentissa mainittu mahdollisuus nimittää määräjäksi ylimääräinen käräjätuomari.

Erityisesti hovioikeuden viskaalien, joilla ei ole tuomarin virka-asemaa, käyttäminen lainatuomareina on nähty ongelmalliseksi. Koska asiasta on laissa säädetty, voidaan myös lainatuomariin turvautuvaa tuomioistuinta pitää ihmisoikeussopimuksen kannalta laillisesti perustettuna tuomioistuimena. Kun kokoonpanossa on 1 momentin nojalla aina kaksi vakituista tuomaria, ei yhden viskaalin mukanaoloa voida pitää ihmisoikeussopimuksen vastaisena.

Käytännön erilaisten tilanteiden hoitamisen helpottamiseksi valiokunta kuitenkin ehdottaa 2 momentin täydentämistä niin, että myös hovioikeuden jäsen voidaan määrätä lainatuomariksi.

Käräjäoikeuden lautamiehet (6—13 §)

Yleistä. Alioikeusuudistuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on se, että lautamiehet oikeuden maallikkojäseninä edustaisivat mahdollisimman hyvin koko aikuisväestöä ja tervettä kansalaismielipidettä. Lautamies edistää kansanvaltaa, oikeudenkäynnin julkisuutta ja yleisön luottamusta tuomioistuinten toimintaan. Tämän tehtävän täyttämiseksi on riittävää, että lautamies ymmärtää tehtävänsä ja asemansa tuomioistuinten jäsenenä. Oikeudenkäymiskaaren säännöksistä johtuu, että lautamies ei saa käsittelyn aikana vaihtua.

6 §. Pykälän 2 momentin mukaan lautamieheksi ei saa valita henkilöä, joka on täyttänyt 63 vuotta. Säännökseen ehdotetaan sisällytettäväksi yläikäraja, mutta ei enää alaikäraja, joka on nykyisin 25 vuotta.

Useiden kuulemiensa asiantuntijoiden esittämän kantaan yhtyen valiokunta katsoo, että hallituksen esitykseen sisältyvä 18 vuoden ikä on liian alhainen lautamiehtävään varsinkin, kun lautamiesten äänioikeus tässä yhteydessä muuttuu yksilölliseksi. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa 2 momentin täydentämistä siten, että lautamieheksi ei voida valita alle 25-vuotiaasta henkilöä.

Pykälän 3 momentin mukaan käräjäoikeus voi vapauttaa lautamiehen, joka on tullut sopimatomaksi lautamiehen tehtävään.

Säännöstä on arvosteltu, koska sen seurauksena lautamiehen asema eroaa tuomarin asemasta, vaikka myös lautamies on oikeuden pysyvä täysivaltainen jäsen.

Säännös on voimassa olevan lain mukainen eikä siitä ole aiheutunut ongelmia. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan sopimattomuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan esimerkiksi syyllistymistä sellaiseen rangaistavaan tekoon, joka on omiaan heikentämään kansalaisten luottamusta lautamiehen kykyyn toimia tuomioistuinten jäsenenä tuomarin vastuulla.

Valiokunta katsoo, että perustelujen mukaisesti tulkittuna säännös on edelleen tarpeellinen ja asianmukainen. Ihmisoikeussopimuksen 6 artikla ei näet anna absoluuttista suojaa tuomarin erottamista vastaan. Samalla valiokunta perustuslakivaliokunnan lausuntoon ja ihmisoikeussopimuksen periaatteisiin viitaten korostaa, ettei lautamiehen toiminta oikeuden jäsenenä voi olla perusteena säännöksessä tarkoitettulle sopimattomuusarviointille.

Yleististä prosessuaalisista periaateista johtuu, että lautamiehen vapauttamista koskeva päätös voidaan tehdä vasta, kun vapautettavalle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi. Valiokunta katsoo, että kuulemisvelvollisuudesta tulee olla nimellinen säännös lakitekstissä samoin kuin on muissa vastaavanlaisissa pykälissä muualla lainsäädännössämme.

Valiokunta ehdottaakin 3 momentin täsmenämistä kuulemissäännöksellä. Lisäksi säännökseen on syytä lisätä se perusteluissa mainittu seikka, että käräjäoikeus on vapauttamisasiaa käsitellessään päätösvaltainen ns. lautamieskokoonpanossa.

7 §. Pykälän 2 momentin mukaan kunnasta valittavien lautamiesten tulee mahdollisimman tasapuolisesti edustaa kunnan väestön ikä-, elinkeino- ja sukupuolijakaumaa.

Säännöksessä on jäänyt ottamatta huomioon Suomen kieliolosuhteet. Vaikka tuomareille on asetettu korkeammat kielitaitovaatimukset kuin muille virkamiehille, on lautamiesten yksilöllisen äänoikeuden takia välttämätöntä, että ainakin kaksikielisissä käräjäoikeuspiireissä on kumpaankin kieliryhmään kuuluvia lautamiehiä ja mielellään osa näistä kaksikielisiä.

Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa 2 momentin täydentämistä niin, että lautamiesten valinnassa on otettava huomioon myös kunnan kieli- ja kaksikielisyys.

Pykälän 3 momentin mukaan asetuksella säädetään siitä, kuinka useassa istunnossa lautamies voi olla kalenterivuoden aikana. Valiokunnan käyttöön toimitetun asetusluonnoksen 15 §:n mukaan ”lautamiesten istuntojärjestys tulee vahvistaa siten, että kukin lautamies on pääsäännön mukaan istunnossa 12 päivänä kalenterivuodessa. Lautamies, joka on kalenterivuoden aikana ollut mukana istunnossa useampana kuin 24 päivänä, ei tuona kalenterivuonna saa enää osallistua istuntoon, ellei ole kysymys saman asian käsittelyn jatkamisesta.”

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat esittäneet eri suuntiin meneviä kannanottoja siitä, kuinka useaan istuntoon lautamiehen tulisi osallistua. Lisäksi on esitetty, että istuntopäiviä tarkoituksenmukaisempi istuntovelvollisuuden määrittelytapa olisi juttumäärä.

Huomioon ottaen lautamiesten edustavuuden turvaamisen ja käräjäoikeuden käytännön toiminnan järjestämisestä johtuvat vaatimukset valiokunta pitää asetukseen suunniteltua lautamiesten istuntovelvollisuutta koskevaa säännöstä kaikilta osiltaan asianmukaisena.

8 §. Pykälän mukaan laamannin tulee huolehtia siitä, että lautamiehet osallistuvat käräjäoikeuden istuntoihin vuorojärjestyksessä.

Myös tätä säännöstä on eri perustein arvosteltu. Valiokunta katsoo, että säännös on käytännön vaatima. Kun on sovittava yhteen ihmisoikeussopimuksesta johtuva velvollisuus turvata lautamiehen käsiteltäväksi tulevan asian määrittämisen sattumanvaraisuus ja se inhimillisen elämän vaatimus, että lautamies voi ennakolta tietää kohtuullisen varmasti istuntopäivänsä, ei juuri ole muuta mahdollisuutta kuin vuorolistat, joilla määrätään ensisijaisesti istuvat lautamiehet sekä varallaolovuorot.

Tuomioistuinharjoittelu käräjäoikeudessa (14 — 17 §)

Yleistä. Tuomioistuinharjoittelun eli auskultoinnin tavoitteet ja luonne ovat kaksijakoisia. Tuomioistuinharjoittelu on välttämätön edellytys ja ainoa koulutusmuoto tuomarinuralle. Se on myös merkittävin nuorten lakimiesten täydennyskoulutusmuoto. Toisaalta tuomioistuinharjoittelulla on varsin merkittävä työvoimavaikeus alioikeuksille. Koulutukselliset ja työnjärjestelylliset tavoitteet eivät aina olekaan ongelmitta yhteensovitettavissa, kuten hallituksen esityksen perusteluistakin ilmenee.

Tuomioistuinharjoittelun järjestämisessä on keskeistä löytää oikea tasapaino nuorten lakimiesten koulutuksellisten tarpeiden ja alioikeuksien työn tehokkaan järjestelyn välillä. Hallituksen esityksen perustelut ovat tältä osin tasapainossa.

Tärkeätä on seurata, saavutetaanko tavoitteet ja tasapaino myös käytännössä vai onko järjestelmää olennaisesti korjattava muun muassa ihmisoikeussopimuksesta johtuvan harjoittelua koskevien vaatimusten lieventymisen takia.

14 §. Pykälä sisältää perussäännöksen mahdollisuudesta järjestää tuomioistuinharjoittelua käräjäoikeudessa. Valiokunta ehdottaa pykälän sanamuodon ja kirjoitustavan korjaamista.

17 §. Pykälässä on säännökset siitä, miten ja milloin notaarille voidaan uskoa itsenäistä ratkaisovaltaa lainkäyttöasioissa.

Pykälän 2 momentin 4 kohtaan on tarpeen tehdä lakitekninen korjaus. Valiokunta ehdottaa, että tästä kohdasta poistetaan loppuosa ja siirretään se uudeksi 3 momentiksi.

Käräjäoikeuden kanslia ja istuntopaikka (18 — 20 §)

18 §. Pykälän 1 momentin mukaan käräjäoikeuden kanslian ja istuntopaikan sijainnin määrää oikeusministeriö. Käräjäoikeudessa voi olla useampia kanslioita ja istuntopaikkoja.

Etenkin eräiden suunniteltujen sivukanslioiden tarkoituksenmukaisuus on valiokunnassa asetettu kysymyksenalaiseksi, koska niiden arvioidaan kuluttavan hyötyänsä nähden suhteettomasti henkilö- ja laiteresursseja. Oikeusministeriön onkin sijoitusmääräyksiä antaessaan syytä tarkoin punnita hajasijoituksesta johtuvat haitat ja hyödyt.

Kaikissa nykyisissä kärjäsaleissa ei vielä ole nykyajan teknisiä apulaitteita. Mikäli tällaisissa istuntopaikoissa edelleen pidetään oikeuden istuntoja, on salit välttämättä varustettava alioikeusudistuksen johdosta pakollisiksi tulevien äänitteiden vaatimin äänentallennuslaittein.

Kärjärauhan ylläpito eräissä tuomioistuimen kansliasta erillään sijaitsevilla istuntopaikoissa on tuottanut ongelmia alioikeuksille. Tätä ei voi pitää asianmukaisena. Kärjäoikeuden toimitiloja ja henkilöresursseja järjestettäessä on huolehdittava siitä, että myös istuntopaikkojen yleisötiloissa turvataan kärjärauhan säilyminen.

19 §. Pykälän 1 momentissa on lueteltu ne nykyisin tuomarille tai notaarille kuuluvat tehtävät, jotka laamanni voi uskoa kansliahenkilökuntaan kuuluvalla, joka on vannonut tuomarinvalan tai antanut sitä vastaavan vakuutuksen.

Useimpia luettelossa mainittuja tehtäviä on yleisesti pidetty sellaisina rutiiniluontoisina kirjaamis- ja rekisteröintitoimenpiteinä, joiden delegointi ei ole ongelmallista tuomiovallan käytön kannalta.

Tällaisena selkeänä delegoitavaksi sopivana asiaryhmänä on valiokunnassa lisäksi tuotu esiin avioliittolain 25 §:n 1 momentin nojalla tehdyt avioerohakemukset, joihin ei liity minkäänlaista harkintavaltaa. Valiokunta ehdottaakin näiden avioerohakemusten lisäämistä 1 momentin luetteloon omana uutena kohtanaan. Samalla valiokunta ehdottaa momentin tarkistamista siten, että kansliahenkilökuntaan kuuluvan tulee vannon tuomarin valaa vastaava vala tai antaa sitä vastaava vakuutus. Oikeusministeriön asiaksi jää valan ja vakuutuksen kaavan vahvistaminen.

Edellä mainittuun luetteloon sisältyvät lainhuudatus- ja kiinnitysasioiden ratkaiseminen sekä yksipuolisen tuomion antamiseen liittyvä harkinta siitä, ettei vaatimus ole ilmeisesti perusteeton, voivat sisältää niin vaikeita kysymyksiä, että niiden ratkaisemiseen on vaadittava lainopillista koulutusta. Asianmukaisen ratkaisun turvaamiseksi pykälän 2 momentissa ehdotaankin säädettäväksi, että jos asia on laaja tai vaikea ratkaista, asia on siirrettävä notaarin tai kärjäoikeuden lainoppineen jäsenen ratkaistavaksi. Jotta kansliahenkilökunnan ratkaisuvallta rajautuisi mahdollisimman tarkaksi ja koskisi vain sellaisia asioita, jotka ovat ratkaisuedellytyksiltään yksiselitteisiä, valiokunta perustuslakivaliokunnan kannanottoon viitaten toteaa, että lainhuudatus- ja kiinnitysasioissa kansliahenkilökunta voi tehdä vain myönteisiä päätök-

siä. Lisäksi valiokunta ehdottaa 2 momentin sanamuodon tarkentamista niin, että laaja, tulokinnanvarainen tai muutoin vaikea asia on siirrettävä säännöksessä mainittujen ratkaistavaksi.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan annettavaksi valtuutus säätää asetuksella niistä asioista, jotka kärjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluva voi pykälän 1 momentin lisäksi ratkaista itsenäisesti kansliassa.

Lakiehdotuksen perustelujen mukaan tällä tarkoitetaan toimistohenkilöstön muuta kuin lainkäytön alaan kuuluvaa itsenäistä ratkaisuvalltaa. Lakivaliokunta, perustuslakivaliokunnan lausuntoon yhtyen, katsoo, että tämän delegointirajauksen tulee käydä ilmi lain sanamuodosta. Näin ollen valiokunta ehdottaa 3 momentin täydentämistä tällä rajauksella.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että aikaisemmin varsin juhlatav oikeudesta *asianosaisille annettavat asiakirjat* ovat nykykaisen konttori- ja atk-tekniikan johdosta muuttuneet mitään sanomattomiksi tietokoneliuskiksi. Vastaanottajan on usein vaikea hahmottaa asiakirjan sisältöä ja ymmärtää, että näillä on hänen oikeuksiansa kannalta tärkeä merkitys. Valiokunnan mielestä oikeuden asiakirjojen ulkoasua, joka perustuu pelkästään koneiden ehtoihin, on parannettava niin, että ne ovat ulkoasultaan arvonsa mukaisia ja myös vastaanottajan kannalta ymmärrettäviä.

20 §. Pykälässä on säännökset virkasyytefoorumista. Säännösten mukaan tuomareita, notaaria ja lautamiestä syytetään virkavirheestä hovioikeudessa, mutta kansliahenkilökuntaan kuuluvaa asianomaisessa kärjäoikeudessa.

Säännösehdotus ei ole johdonmukainen eikä ongelmaton kansliahenkilökunnan osalta. Virkasyyteasian saattaisi joutua ratkaisemaan joku niistä, jonka ohjauksessa virheeseen johtanut työ on tehty, ja samanlaisessa asiassa tehdystä virheestä vastattaisiin eri tuomioistuimessa sen mukaan, onko asian ratkaissut notaari vai kansliahenkilökuntaan kuuluva.

Valiokunta ehdottaakin pykälän muuttamista niin, että myös kansliahenkilökuntaan kuuluvan virkasyytefoorumi on hovioikeus. Tätä koskeva säännös lisätään pykälän 2 momenttiin ja 4 momentti poistetaan.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Käräjäoikeuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Käräjäoikeuden lainoppineet jäsenet

1—4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Hovioikeus voi tarvittaessa määrätä 1 momentissa tarkoitetun kokoonpanon puheenjohtajana tai jäsenenä toimimaan käräjäoikeuden esityksestä saman hovioikeuspiirin toisen käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen *taikka* hovioikeuden *jäsenen tai* viskaalin, joka on kelpoinen apujäseneksi.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Käräjäoikeuden lautamiehet

6 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Lautamieheksi ei saa valita henkilöä, joka on *alle 25-vuotias tai joka on täyttänyt 63 vuotta*. Lautamiehenä ei saa olla henkilö, jolla on virka yleisessä tuomioistuimessa tai rangaistuslaitoksessa *taikka* joka virassaan suorittaa ulosotto- tehtäviä, rikosten esitutkintaa *taikka* tulli- tai poliisivalvontaa, eikä myöskään virallinen syyttäjä, asianajaja *taikka* muu ammatikseen asianajoa harjoittava henkilö.

Jos lautamies menettää kelpoisuutensa tai muuten tulee sopimattomaksi lautamiehen tehtävään, käräjäoikeuden on *oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa* vapautettava hänet tehtävästään tai määrättävä, ettei lautamies määräaikana saa hoitaa lautamiehen tehtävää. *Ennen tehtävästä vapauttamista lautamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuuluksi.*

7 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Kunnasta valittavien lautamiesten tulee (poist.) mahdollisimman tasapuolisesti edustaa kunnan väestön ikä-, elinkeino-, (poist.) sukupuoli- ja kielijakaumaa.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

8—13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Tuomioistuinharjoittelu käräjäoikeudessa

14 §

Oikeustieteen *kandidaatille* voidaan järjestää mahdollisuus *tuomioistuinharjoitteluun* käräjäoikeudessa *siten, että hän toimii notaarina määräjän ajan.*

15 ja 16 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

17 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Lisäksi laamanni voi määrätä virassa neljä kuukautta olleen notaarin toimimaan erityisestä syystä yksittäisessä asiassa:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

4) puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa, ei kuitenkaan rikosasiassa, jossa syytetty on vangittu tai jossa asiassa ilmenevien seikkojen vallitessa voi seurata muu tai ankarampi rangaistus kuin sakkoa tai kaksi vuotta vankeutta (*poist.*).

Notaaria ei saa määrätä yksin tai käräjäoikeuden puheenjohtajana käsittelemään asiaa, jota laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista. (Uusi 3 mom.)

Käräjäoikeuden kanslia ja istuntopaikka

18 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

19 §

Laamanni voi kirjallisesti määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan, joka on vannonut *tuomarinvalaa vastaavan valan* tai antanut vastaavan vakuutuksen sekä saanut tehtävään tarvittavan koulutuksen ja jolla on tehtävän hoitamiseen riittävä taito:

(1—4 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5) *ratkaisemaan avioliittolain 25 §:n 1 momentin nojalla avioerohakemuksen, kun kummallakin puolisoilla on kotipaikka Suomessa; (uusi kohta)*

(6—8 kohta kuten hallituksen esityksen 5—7 kohta)

Jos 1 momentissa tarkoitettu asia on laaja, *tulkinnanvarainen tai muutoin vaikea ratkaista*, asia on siirrettävä notaarin tai käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen ratkaistavaksi.

Asetuksella säädetään niistä *muista kuin lainkäytön alaan kuuluvista* asioista, jotka käräjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluva voi 1 momentissa mainittujen tehtävien lisäksi ratkaista itsenäisesti kansliassa.

20 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)
 Notaaria ja kansliahenkilökuntaan kuuluvaa syytetään virkavirheestä hovioikeudessa.
 (3 mom. kuten hallituksen esityksessä)
 (4 mom. *poist.*)

Helsingissä 14 päivänä toukokuuta 1993

Tarkemmat säännökset

21 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo

22 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax ja jäsenet Björkenheim, Hassi, Häkämies, Kallis, Komi,

Lehtinen, Luhtanen, Mäkelä (osittain), Mölsä, Polvi, Savela (osittain), Suhola, Tykkyläinen, Viljanen ja Vuoristo.

Vastalauseita

I

Hallituksen esityksessä käräjäoikeuslaiksi on lähtökohtana, että käräjäoikeuden lautamiehille maksetaan palkkiota, ansionmenetykskorvausta, päivärahaa ja matkakustannusten korvausta kunnan varoista. Maksettavan palkkion määrän vahvistaisi oikeusministeriö. Lakivaliokunnan enemmistö yhtyi siltä osin hallituksen esitykseen.

Mietinnössään lakivaliokunta korostaa, että oikeuden ylläpitäminen on valtiollinen tehtävä, josta valtio ei voi luopua eikä siirtää yksityisille. Oikeudenhoito onkin luonteeltaan yksinomaan valtiollinen eikä kunnallinen tehtävä. Sen vuoksi valtion tulee myös vastata kaikista käräjäoikeuden toiminnasta aiheutuvista kustannuksista.

Valtion toimenpitein kunnille on säilytetty jatkuvasti uusia tehtäviä ja lisätty rasitteita. Sen lisäksi valtiovalta on leikannut yksipuolisesti kuntien valtionosuuksia. Seurauksena on ollut kuntien ajautuminen syvään rahoituskriisiin,

Helsingissä 14 päivänä toukokuuta 1993

Iivo Polvi
 Leena Luhtanen

jota jokainen vähäinenkin kustannusten siirto valtiolta kuntien kannettavaksi edelleen syventää.

Käräjäoikeuden lautamiesten toiminnasta aiheutuvat kustannukset merkitsisivät uutta rasitetta ns. vanhoille kaupungeille ja lisääntyviä oikeudenhoidon kustannuksia muille kunnille.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi lakiehdotuksen 12 § näin kuuluvana:

12 §

Lautamiehelle maksetaan valtion varoista palkkiota sekä päivärahaa ja ansionmenetykskorvausta. Oikeusministeriö vahvistaa (*poist.*) palkkion ja korvausten määrän.

Marja-Liisa Tykkyläinen
 Raimo Vuoristo

II

Uudessa käräjäoikeuslaissa on lueteltu ne nykyisin tuomarille tai notaarille kuuluvat tehtävät, jotka laamanni voi uskoa kansliahenkilökuntaan kuuluvalla, joka on vannonut tuomarinvalan tai antanut sitä vastaavan vakuutuksen.

Tällaisena selkeänä delegoitavaksi sopivana asiaryhmänä on valiokunnassa lisäksi tuotu esiin avioliittolain 25 §:n 1 momentin nojalla tehdyt avioerohakemukset, joihin ei liity minkäänlaista harkintavaltaa.

Avioeropäätöksen allekirjoitus ei kuitenkaan ole mikä tahansa rutiiniasia. Avioliiton purkautuminen on kahden ihmisen elämässä niin merkittävä tapahtuma, että sen todisteeksi ei riitä mekaaninen kuittaus. Kyse on instituution arvosta. Tehtävien delegointi ei saa johtaa siihen, että asiat arkipäiväistyvät.

Yleinen latistaminen ja elämän mekanisointi johtavat kehitystä pahimmillaan siihen, että pian tuomioistuinlaitoksen rasittaminen tämänkaltaisilla rutiiniasioilla katsotaan peräti tarpeettomaksi, ja ehkä jo seuraavan uudistuksen jälkeen riidattoman avioeron voi tarkoituksenmukaisuussyistä kuitata saaduksi vuoronumeron mukaan kaupan tiskiltä muun asioinnin lomassa tai iltakävelyn yhteydessä lähimmältä kioskilta.

Kun valiokunta toisaalta on kiinnittänyt huomiota siihen, että aikaisemmin varsin juhlat oikeudesta asianomaisille annettavat asiakirjat ovat nykyaikaisen konttori- ja atk-tekniikan johdosta muuttuneet mitäänsanomattomiksi tietokoneiluskoiksi, ja pitää tärkeänä, että oikeuden asiakirjat ovat ulkoasultaan arvonsa mukaisia, katsomme, että samoin perustein päätöksen allekirjoitukselle on annettava sille kuuluva arvo.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi sen 19 § näin kuuluvana:

19 §

Laamanni voi kirjallisesti määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan, joka on vannonut tuomarinvalaa vastaavan valan tai antanut vastaavan vakuutuksen sekä saanut tehtävään tarvittavan koulutuksen ja jolla on tehtävän hoitamiseen riittävä taito:

- (1—4 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)
- (5 kohta *poist.*)
- (5—7 kohta kuten valiokunnan mietinnön
- 6—8 kohta)
- (2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 14 päivänä toukokuuta 1993

Aino Suhola
Pekka Viljanen

Henrik Lax
Oiva Savela

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä
23 päivänä maaliskuuta 1993
Lausunto n:o 4

Lakivaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 29 päivänä loka-kuuta 1992 hallituksen esityksen n:o 252/1992 vp käräjäoikeuslaiksi lakivaliokuntaan valmistele-vasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lau-suntonsa lakivaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsää-däntöneuvos Juhani Hirvonen oikeusministe-riöstä, vt. pormestari Liisa Lehtiö Helsingin raastuvanoikeudesta, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki ja professori Ilkka Saraviita.

Käsiteltyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kun-nioittaan seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi käräjä-oikeuslaki, joka on osa alioikeusuudistusta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti alioikeusuudistuksen kanssa 1 päivänä joulu-kuuta 1993.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa käsi-tellään valtiosääntöoikeudellisesti merkitykselli-senä seikkana sitä, että laamanni voisi tietyin edellytyksin määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan käräjäoikeuden virkamiehen suoritta-maan eräitä lainkäytön piiriin kuuluvia tehtäviä. Ehdotus on perustelujen mukaan tältä osin merkittävää hallitusmuodon 2 §:n kannalta. Sää-tämisjärjestysperusteluissa päädytään siihen, että lakiehdotus voitaneen käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, koska toimistohenkilös-tön ratkaisuvalltaan siirrettäväksi mahdollistet-tavia asiaryhmiä ei voida pitää luonteeltaan selkeästi tuomiovallan käyttämisen piiriin kuu-luvina, vaan ne ovat enimmäkseen summaarisessa menettelyssä ratkaistavia kirjaamis- ja rekiste-röintitoimenpiteitä. Esityksessä on kuitenkin pi-detty tarpeellisenä pyytää asiasta perustuslakiva-liokunnan lausunto.

Valiokunnan kannanotot

Hallitusmuodon 2 §:n 4 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomio-istuimet, ylimmässä oikeusasteessa korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Tuomiovaltaa kos-kevistä perustuslainkohdista voidaan vielä mai-nita hallitusmuodon 91 §:n säännökset tuoma-reiden erityisestä virassapysymisoikeudesta ja 13 §:n säännökset kansalaisen oikeudesta tulla tuomituksi siinä tuomioistuimessa, jonka alai-nen hän lain mukaan on. Lausunnessaan n:o 1/1982 vp perustuslakivaliokunta katsoi näiden säännösten tarkoituksena olevan turvata kansa-laiselle, että hänen asiansa käsitellään riippumat-tomassa, tuomioistuimeksi järjestetyssä ja yle-isesti sovellettavien säännösten mukaan toimiva-ltaisessa toimielimessä.

Käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen valtiosääntöoikeudellisesti merkittävä kohta si-sältyy lakiehdotuksen 19 §:ään, jonka mukaan laamanni voi määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan ratkaisemaan tiettyjä asioita. Ehdotus-ta on tarkasteltava hallitusmuodon tuomioval-lan käyttöä koskevien säännösten kannalta.

Lähtökohtaisesti on todettava, että esitykses-sä ehdotettu kansliahenkilökuntaan kuuluvan ratkaisutoimivalta käsittää tuomiovallan käyt-töä. Koska toimivaltaa voitaisiin siirtää sellaisel-le henkilölle, jolla ei ole tuomarin riippumatto-muutta, ehdotus poikkeaa siitä periaatteesta, jonka mukaan kansalaisten asiat on käsiteltävä riippumattomissa, tuomioistuimiksi järjestetyis-sä toimielimissä.

Esitettyyn liittyen on huomattava, kuten pe-rustuslakivaliokunta totesi edellä mainitussa lau-sunnossaan, ettei hallitusmuodon 2 §:n valla-njakosäännöksiä ole seurattu lainsäädäntökäytän-nössä ehdottoman tiukasti. Valiokunta arvioi tuolloin, että siviili- ja rikosoikeudellisen lain-käytön alueella poikkeukset tuomiovallan käytön riippumattomuudesta kuitenkin olivat olleet varsin rajoitettuja ja tuomiovallan käytön kan-nalta vähämerkityksisiä.

Hallituksen esityksessä luonnehditaan 19 §:n 1 momentissa mainittuja asioita enimmäkseen kirjaamis- ja rekisteröintitoimenpiteiksi, jotka ratkaistaan summaarisessa menettelyssä. Näin ymmärrettynä ehdotusta voidaan pitää sillä tavoin vähämerkityksisenä poikkeuksena tuomiovallan käytön riippumattomuudesta, että se voidaan käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Valiokunnan mielestä on kuitenkin välttämätöntä rajata säännöksissä ehdotettua täsmällisemmin kansliahenkilökunnan ratkaisuvallasta sellaisiin asioihin, jotka ovat ratkaisuedellytyksiltään yksiselitteisiä. Esimerkinomaisesti valiokunta ehdottaa harkittavaksi, että lainhuudatus- ja kiinnitysasioissa kansliahenkilökunnan ratkaisuvallasta käsitettäisiin vain myönteisten päätösten tekemisen ja että pykälän 2 momentissa myös asian tulkinnanvaraisuus olisi nimenomainen peruste siirtää asia notaarin tai käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen ratkaistavaksi. Jälkimmäinen täsmennys soveltuisi valiokunnan käsityksen mukaan varsinkin sen yksipuolisen tuomion antamisen edellytyksenä olevan seikan harkitsemiseen, että kanne ei ole selvästi perusteeton.

Mitä edellä on valtiosääntöoikeuden kannalta todettu kansliahenkilökuntaan kuuluvan ratkaisuvallasta, koskee sinänsä lähtökohtaisesti myös tuomioistuinharjoittelua suorittavien notaarien toimivaltaa, sillä notaaria ei voida pitää hallitusmuodossa tarkoitettulla tavalla riippumattomana tuomarina (PeVL 1/1982 vp). Tuomioistuinhar-

joittelun osalta on kuitenkin valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellisestä, että järjestelmän olemassaoloa lienee ainakin konkludenttisesti pidetty ongelmattomana perustuslain kannalta. Tähän nähden valiokunta katsoo, että 17 § ei vaikuta lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Lakiehdotuksen 6 §:n mukaan käräjäoikeus voi vapauttaa lautamiehen, joka on menettänyt kelpoisuutensa tai muutoin tullut sopimattomaksi lautamiehen tehtävään. Lautamiehen asema eroaisi tuomarin asemasta. Valiokunnan mielestä ei ole valtiosääntöoikeudellisesti perusteltavissa, että lautamiehen toiminta lainkäyttötehtävissä voisi olla perusteena laissa tarkoitettule sopimattomuusarvioinnille. Samanlainen valtiosääntöoikeudellinen huomautus on tehtävissä notaarin virassapysymisoikeudesta.

Lakiehdotuksen 19 §:n 3 momentin asetuksenantovaltuus sisältää perustelujen mukaan mahdollisuuden säätää ”toimistohenkilöstön muusta kuin lainkäytön alaan kuuluvasta itsenäisestä ratkaisuvallasta”. Valiokunnan käsityksen mukaan perusteluissa todetun delegointirajauksen tulee näkyä myös säännöstekstistä.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakiehdotus voidaan käsitellä valiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa tilapäisenä puheenjohtaja jäsen Laine, jäsenet Jansson, Jäätteenmäki, Kek-

konen, J. Leppänen, Moilanen, Nikula, Varpasuo, Vistbacka, Vähänäkki ja Väistö sekä varajäsen von Bell.

